
AMERIKAI ELNÖKVÁLASZTÁS 2001

DUCZON ÁRPÁD

A 2000-es amerikai elnökválasztás kormányprogramjainak összehasonlító elemzése

1. BEVEZETÉS

A tanulmányban átfogó elemzést kívánok nyújtani a 2000-es amerikai elnökválasztás kampányprogramjairól. A két jelölt Albert Gore jr., az akkori alelnök és George Walker Bush, az akkori texasi kormányzó. A kampányprogramokat témák szerint kívánom összehasonlítani. A tanulmány szigorúan gazdasági kérdésekre szorítkozik, nem foglalkozik a két jelölt alkalmasságával vagy alkalmatlanságával.

Két módszert alkalmazok az elemzés során. Az egyik a súlyozott összehasonlító elemzés, a másik az ún. SWOT-analízis. A SWOT-analízist először a gazdaság területén alkalmazták, elsősorban a vállalati átvilágításnál, a piaci helyzetértékelésnél, a vállalati stratégia megváltoztatásának mérlegelésekor. Így nyugodtan használhatjuk kampányprogramok elemzésére is. A vizsgálat eredményét két tényező fogja befolyásolni.

Az egyik a vizsgált téma. Fontos, hogy csak olyan témákat vonjunk górcső alá, amelyek megítélésében van valami különbség. Ennek megfelelően az adózás, a költségvetés, az egészségügy, a társadalombiztosítás, a külpolitika, a honvédelem, a bevándorlás, a gazdaság, a kereskedelem, a bűnözés és a fegyverek témáját választottam ki.

A másik tényező, hogy milyen szemszögből vizsgáljuk a programokat. Véleményem szerint hasznos az amerikaiak kívül euró-

pai szemszögből is vizsgálni a témákat, hiszen egy amerikai állampolgár számára nem olyan fontos a külpolitika, például az, hogy Amerika továbbra is állomásoztatja-e csapatait Boszniában és Koszovóban, mint egy európainak, egy magyarnak.

Először az adó és a költségvetés témáját vizsgálom, hiszen ez az alapja az egész gazdaságpolitikának és a privát gazdaságnak.

1.2 SWOT-analízis

Ha korlátozott idő áll rendelkezésünkre, hogy egy komplex helyzetet vizsgáljunk, nem kifizetődő, ha minden egyes vizsgálatba vont témának túl sok időt szentelünk. A stratégiai elemzők csak azokat a témákat vizsgálják, amelyeknek hatásuk van a környezetre és az adott helyzetre. Ebben az esetben a tanulmányok az erősségekre, gyengeségekre, lehetőségekre és fenyegetettségekre korlátozódnak, és így próbálják feltárni a helyzetet.

A SWOT-analízis célja, hogy feltárja a kulcsfontosságú témákat és megkönnyítse a stratégiai megközelítést. Általában akkor használatos, amikor az előnyöket, a hátrányokat, az alapvető különbségeket akarjuk felszínre hozni, például egy marketingtervben vagy egy változó vállalat életében. De ez a kör kibővíthető, és alkalmazható az amerikai elnökjelöltek kampányprogramjának összehasonlítására is.

Erősségek (Strengths): a pozitív belső tényezők összessége; már cleve meglévő kapacitások és lehetőségek, melyek elősegítik a kívánt folyamatot, olyan belső immanens tényezők, melyek függetlenek a külső környezettől.

Gyengeségek (Weaknesses): a negatív belső tényezők összessége; nem eléggé tisztázott program, a szakértelem hiánya, nem megfelelő versenyképesség, finanszírozási gondok, azaz olyan tényezők, melyek hátráltatják, illetve lassítják a kívánt folyamatokat.

Lehetőségek (Opportunities): a pozitív külső tényezők összessége; gyors kibontakozási lehetőség, a terv mobilitása, hogy a gyorsan változó környezetben is képes megvalósulni.

Fenyegetettségek (Threats): a negatív külső tényezők összessége; negatív gazdasági előrejelzések, romló demográfiai mutatók, a fejlődést gátló jogszabályi háttér.

2. AZ ELNÖKJELÖLTEK KAMPÁNYPROGRAMJAINAK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

2.1 Adók és a költségvetés: juttatások és elvonások 10 év függvényében

Gore 10 éves adóreformja elsősorban az alacsony és közepes jövedelműeknek kedvez, a magas jövedelemmel rendelkezőket csupán kismértékben érinti. Adóreformja 500 milliárd dolláros adócsökkentést eredményez. Bush sokkal nagyobb léptékű adóreformot helyez kilátásba. Az 1600 milliárd dolláros adócsökkentés széles körű, azaz mindenkire kiterjed. Ebből egyenesen következik, hogy a magasabb jövedelműeknek jobban kedvez.

A két összeg természetesen vitatható, hiszen a tervezett adóreformok hatásait senki nem tudja előre megjósolni. A mértékadó gazdaságkutató intézetek és a másik tábor is folyamatosan más számokat használ, de azok nagyságrendileg megegyeznek. Gore táborra értelemszerűen fel akarja nagyítani Bush tervezett adócsökkentésének költségeit, mondván, erre már nincs fedezet, míg Bush csapata le akarja kicsinyíteni a Gore-féle adóreformot, mondván, az nem hoz érdemi változást.

A két adóreform nem csak a számokban tér el élesen, hanem abban is, hogy kinek adja a nagyobb adókedvezményt, illetve adócsökkentést.

2.2 Gore adóreformja

Gore adóterve sokkal célirányosabb, mint a Bush által hangoztatott széles körű adócsökkentés, és a kedvezmények nagy része az alacsonyabb jövedelműeket érinti. Olyan kis csoportokat is megjelöl, mint az elektromos autót használók, ami inkább propaganda jellegű. A közepes jövedelemmel rendelkezők többféle adókedvezményt is igénybe vehetnének. Bush a választási kampány során számtalanszor azzal ostromozta Gore adótervét, hogy az eleve kizárja a gazdagokat. Gore nem is tagadta, hogy programja inkább szociális jellegű, hiszen bizonyos kedvezményeket csak bizonyos jövedelemhatárig lehet igénybe venni. A magasabb jövedelműeket csak a vállalkozások és a családi gazdaságok terén támogatja. Gore az adótervét különösebben nem részletezi, mivel a választási kampányában nem ezen van a fő hangsúly. Az egyes adófajtáknál kitérek arra, hogy miben különbözik egymástól Gore, illetve Bush adóreformja.

2.3 Az alternatív minimumadó (ATM)

Az alternatív minimumadó intézménye Magyarországon ismeretlen, de a tengerentúlon nagyon parázs vita tárgya. Hogy jobban megértsük a lényegét, vissza kell menni a kezdetekig, amikor bevezették ezt az intézményt.

A kongresszus fogadta el két évtizede azzal a céllal, hogy az egyedülálló nagyobb jövedelműek is adózzanak. Ez a csoport a magas jövedelme miatt számtalan adókedvezményben és adóalap-csökkentő lehetőségben részesült, így csak nagyon keveset vagy semmit nem adózott. Kezdetben a küszöb – ami felett mindegy, hogy mennyi kedvezményt vesz igénybe, egy alapszszegyet be kell fizetni – viszonylag magas volt (egyedülállóknál 33 750 dollár, közös adózásúaknál 45 000 dollár). Ezeket a számokat azonban nem módosították az infláció mértékével, így ha abszolút értékben változatlanok is maradtak, relatíve egyre alacsonyabbak lettek, így egyre többen estek e körbe. Bush adóterve nem kíván változtatni az ATM alsó küszöbén, így – becslések szerint – 12,2 millió fővel többen fogják túllépni azt a jövedelemhatárt, amely felett egy alapadót mindenképpen be kell fizetni. Az évtized végére ez a szám elérheti a 27 millió főt.

2.4 Bush adóreformja

2.4.1 POZITÍVUMOK BUSH PROGRAMJÁBAN

Ellentétben Gore-val, Bush egész kampányprogramjának középpontjában az adópolitika áll. Ez érthető, hiszen az amerikai átlagos állampolgárokat kevésbé érdekli az a tény, hogy Európa egyik eldugott kis zugában, Koszovóban a szerb állam etnikai tisztogatásokat hajt végre, mint az, hogy a jövő évben az új adótörvényeknek megfelelően pár száz dollárral több marad nekik.

- Először is a meglévő öt adókulcsot jelentősen megváltoztatná:
 - a jelenlegi 39,6%-os legmagasabb kulcsot 33%-ra,
 - a jelenlegi 36%-os adókulcsot 33%-ra,
 - a jelenlegi 31%-os adókulcsot 25%-ra,
 - a jelenlegi 28%-os adókulcsot 25%-ra csökkentené,
 - a jelenlegi 15%-os adókulcs megmaradna,
 - új elemként a 10%-os adókulcs jelenne meg.

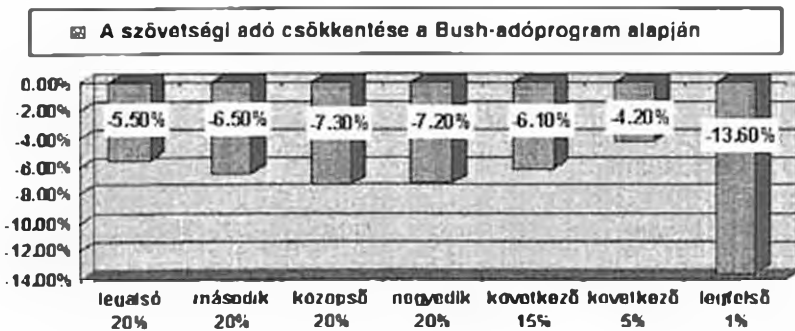
Fontos megemlíteni, hogy Bush tervezett adóreformja változatlanul kívánja hagyni az ATM-kulcsokat. Elgondolkodtató, hogy míg a legnagyobb adókulcsot 6,6%-kal csökkenti, az első sorban a közepes jövedelműeket érintő ATM-kulcsokat változatlanul hagyja, ami még az alacsony infláció mellett is kis mértékű adóemelésnek minősül.

- A gyermekek után járó adókedvezményt az eddigi 500 dollárról 1000 dollárra emelné, és a magasabb jövedelemmel rendelkezők is igénybe vehetnék.
- Bush adókedvezményeinek további részét a szövetségi vagyonadó és a társasági adó csökkentése teszi ki.

Számítások szerint az adókulcsok csökkentéséből származó költségvetési bevétel-elmaradás tenné ki adóprogramjának 50%-át. A családi, gyermek és egyéb szociális jellegű intézkedések a negyedét, az ingatlan- és örökösödési adó a 24%-át, a vállalatokat érintő adók pedig csupán 2%-át.

2.4.2 AZ ÉREM MÁSIK OLDALA

A legnagyobb támadási felület Bush programjában, és ezt Gore nem győzte hangsúlyozni a kampány során, hogy – egyes mértékadó washingtoni gazdaságkutató csoportok szerint – a juttatások csaknem fele a leggazdagabb 1%-ot érinti. Ezekre a vádakra a Bush mögött álló propaganda kétértelműen és megévesztően reagált. Számatlan táblázat, diagram és matematikai okfejtés segítségével azt próbálták igazolni, hogy az ellenük felhozott vádak hamisak. Nézzük először a szövetségi adót.

A társadalmat a jövedelem alapján öt csoportba osztja, a lehetősebb felső 20%-ot még további részekre bontja. Bush és csapatának állítása szerint a legalsó 20% 5,5% adókedvezményt kap, míg a harmadik és a negyedik 20% az eddigi adója 7,3%-át, illetve 7,2%-át spórolhatja meg. Bush mindig is elismerte, hogy a jelentősebb jövedelemmel bírókat kiemelten kezeli, de visszatartott minden olyan vádat, hogy a tervezett adócsökkentések nagy része csak nekik kedvezne. E számítás szerint is csak 13,6%-os szövetségi adókedvezményben részesülnének.

A százalékok tekintetében a konzervatívoknak teljesen igazuk van, azonban az emberek a fizetésüket és az adójukat nem százalékban számítják, hanem dollárban. Vizsgáljuk meg, hogy néz ki az adóreform a valóságban.

**George W. Bush adóprogramjának hatásai
(1999-es jövedelemmel számolva)**

Jövedelencsoport	Jövedelemhatárok	Átlagjövedelem	Átlagos adócsökkenés	Az adócsökkenés %-os aránya
Legelső 20%	Kevesebb mint 13 600 \$	8 600 \$	-42 \$	0,8%
Második 20%	13 600-24 400 \$	18 800 \$	-187 \$	3,5%
Harmadik 20%	24 400-39 300 \$	31 100 \$	-453 \$	8,4%
Negyedik 20%	39 300-64 900 \$	50 700 \$	-876 \$	16,2%
Követk. 15%	64 900-130 000 \$	86 800 \$	-1 447 \$	20,1%
Követk. 4%	130 000-319 000 \$	183 000 \$	-2 253 \$	8,4%
Felső 1%	319 000 \$ vagy több	915 000 \$	-46 072 \$	42,6%
Összesen		50 800 \$	-1 070 \$	100,0%
Függelék				
Alsó 60%	Kevesebb mint 39 300 \$	19 500 \$	-227 \$	12,6%
Felső 10%	92 500 \$ vagy több	218 000 \$	-6 410 \$	9,4%

A táblázatból már nyilvánvaló, hogy az előbbi okfejtés csupán játék a számokkal. Való igaz, hogy a középcs jövedelemmel bírók 7%-os adócsökkentésben reménykedhetnek (ez első hallásra fele a felső 1%-hoz képest), de míg az előbbieknél ez a szám csupán 187, illetve 453 dollár, az utóbbiaknál már 46 000 dollár. A különbség nagyságrenddel mérhető. A valódi értékeket akkor kapjuk meg, ha a tervezett adócsökkentéseket az összadócsökkentéssel osztjuk el. Ez a táblázat utolsó sorában található. Így már nem túlzóak a demokraták vádjai. Ez az adópolitika is lehet átgondolt és jól felépített, de a módszer, ahogy el akarják hitetni az emberekkel, az megkérdőjelezhető.

2.5 Nyugdíj-kiegészítési számla (Retirement Saving Plus)

Bush adóprogramjának szociális jellegét mi sem bizonyítja jobban, mint ez az ötlete. A program lényege, hogy az egyedülállóknak és a házasoknak a kötelező nyugdíj-hozzájáruláson kívül lehetőségük lenne további összegeket is félretenni, ezt fejeként évente 2000 dollárban maximalizálnák. Azoknak a pároknak, akiknek az éves jövedelme nem haladja meg a 30 000 dollárt (egyedülállóknál a 15 000 dollárt), minden félrerakott dollár mellé az állam még 3 dollárt adna. A 30 000-60 000 dollár jövedelemmel rendelkezőknek 1 dollárt, a 60 000-100 000 dollár éves jövedelműeknek pedig 33 centet. Az évek során felhalmo-

zott összeg a nyugdíjba menetel után vehető fel, de bizonyos célokra (pl.: gyermekek taníttatása, első otthon vásárlása, nagyobb egészségügyi kiadások) már korábban is. Gore szerint ennek költségei 200 milliárd dollárra becsülhetők, szemben a konzervatív többségű szenátusi bizottsággal, amely szerint ennek a költségei akár a 750 milliárd dollárt is elérhetik.

2.6 Ingatlan- és örökösödési adó

Bush 10 év alatt lépcsőzetesen megszüntetné az ingatlanadót. 2002-ben 5%-kal, 2004-ben 10%-kal, 2006-ban 20%-kal, 2007-ben 30%-kal, 2008-ban 40%-kal csökkentené és 2009-ben teljesen megszüntetné. Ezzel a lépéssel a családi gazdaságokat és a vállalkozásokat kívánja támogatni. Szerinte nem fair, hogy olyan jövedelmet adóztatnak meg, amely egyszer már adózott. Ezáltal jelentős forrásokat vonnak el azoktól az emberektől, akik vállalkozni akarnak és tovább kívánják vezetni az örökségül kapott vállalatokat.

Gore is ezen a véleményen van, de ő egy felső küszöböt határoz meg. Az eddigi 1,3 millió dolláros határt 2,5 millióra növelné, melybe így beleesne a kisvállalkozások 70%-a és a családi gazdaságok 95%-a. Így a vállalkozások túlnyomó többségének nem kellene örökösödési adót fizetnie. Gore azon a véleményen van, hogy ennek az adófajtának a teljes eltörlése csak a leggazdagabbaknak kedvez.

1999 nyarán a republikánus többségű kongresszus elfogadta a szövetségi ingatlanadó teljes eltörlését, azonban ezt Bill Clinton megvétőzta, mondván, túl költséges és lényegében csak a legbefolyásosabb amerikaiak profitálhatnának belőle.

2.7 Házastársi együttadózás (Marriage-Penalty Relief)

A házastársak, illetve élettársak jövedelme összeadódik, és így magasabb adósávba esik bele. Ezáltal az összevont jövedelem nagyobb hányadát vonják el, mint ha két különálló ember adózna. Az igénybe vehető kedvezmények terén is ugyanez a helyzet, hiszen magasabb jövedelemkategóriába esve már nem vehetik igénybe azokat a kedvezményeket, amelyeket egyedül igénybe vehetnének. Számos tanulmány kimutatta, hogy a házastársak együtt csak 1,67-szer több adókedvezményt tudnak igénybe venni, szemben az egy meg egy, azaz kettővel.

Ezen a téren Gore 2500 dolláros adókedvezményt javasol, de csak az alacsonyabb jövedelmű pároknak. Bush terve szerint visszatérnének a Reagan-korszakban már meghonosodott 3000 dolláros tételhez, és ezt mindenki jövedelemtől függetlenül igénybe vehetné.

2.8 Gyermek után járó adókedvezmény

Bush itt is nagyvonalúan dobálózik a számokkal. A jelenlegi 500 dolláros kedvezményt 1000 dollárra emelné és kibővítené a jogosultak körét. Eddig csak azok voltak rá jogosultak, akiknek az egyéni jövedelme nem érte el a 75 000 dollárt vagy közös jövedelmük 110 000 dollár alatt volt. Bush ezt a határt egységesen 200 000 dollárra emelné.

Gore programja sokkal célirányosabb és különböző programok keretében kívánja segíteni a gyermeket nevelőket. Természetesen ő is megnövelné a gyermekek után járó adókedvezményeket, de elsősorban annak mértékét és nem az igénylők körét. További 500 dollár adókedvezményt adna azoknak, akik az 1 év alatti gyermekükkel otthon maradnak. Eddig az állam csak a 13 év alatti gyermekek iskola utáni foglalkoztatásának költségeit finanszírozta meg részben, ez kiterjesztené 16 éves korig.

3. EGÉSZSÉGÜGY ÉS TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS

3.1 Egészségügy

Gore programja szerint, akik nem részesülnek a munkáltató által biztosított egészségügyi ellátásban, 25% visszatérítendő adókedvezményben részesülnének, így a szabadpiacon hozzá tudnának jutni a szükséges gyógyszerekhez. Az 55 és 64 év közötti egyedülállók alanyi jogon részesülnének ebben az adókedvezményben.

Évek óta létezik az ún. állami CHIP-program, mely az alacsony jövedelmű családok gyermekeinek mérsékelt áron vagy ingyenesen biztosítja az egészségügyi ellátást. Gore megnövelné az erre jogosultak számát. Így a létminimum összegének két és félszereséből élő szülők gyermekei lennének jogosultak a kedvezményre. Ez kb. 41 000 dollár éves jövedelemhatárt jelentene, amibe minden negyedik család beleesne.

Bush minden család számára alanyi jogon 2000 dolláros adókedvezményt adna. (Egyedülállók esetében 1000 dollárt.) A teljes összeg családonként 30 000 dollár éves jövedelemhatárig vehető igénybe. Bush programja szerint az éves tervezett egészségügyi kiadás családonként 2222 dollár. Az állam állja ennek 90%-át, vagyis 2000 dollárt, a fennmaradó 222 dollárt (10%) a család fizeti. Ahogy a jövedelem nő, úgy csökken a hozzájárulás. Egy 50.000 dollár jövedelemmel rendelkező családnál a tervezett egészségügyi kiadáshoz csak 667 dollár (30%) a hozzájárulás, így a családnak kell állnia a 70%-ot, vagyis 1555 dollárt. A kritikusok szerint az ötlet nem rossz, azonban a tervezett egészségügyi kiadásokat borzasztóan alábecsülték. Szerintük ennek két-háromszorosával kellene számolni.

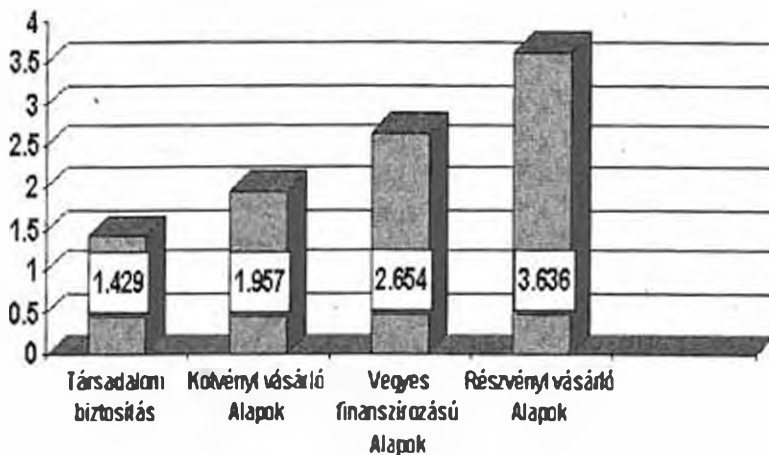
3.2 Társadalombiztosítás

A társadalombiztosítás alapvető célja, hogy az embereknek a nyugdíjas korukban biztosítsa a tisztességes, kiegyensúlyozott életet. Nemcsak Amerikában, hanem a világ szinte mindegyik előregedő társadalmában az egyik központi kérdés a társadalombiztosítás (továbbiakban: tb) stabilitása.

A kiadási oldalt tekintve: a tb egyensúlyba hozásához emelni kell a nyugdíjkorhatárt. A demográfiai mutatók szerint az amerikaiak tovább élnek, mint bármikor ezelőtt, és így egyre több évet töltenek nyugdíjban, nem beszélve arról, hogy egyre többen választják a korai nyugdíjazást. Ez egyre nagyobb terhet jelent a jelenlegi rendszerre.

A bevételi oldalt tekintve is változtatni kell a meglévő rendszeren. Tb-t csak egy bizonyos jövedelemhatárig kell fizetni, ez az összeg 1999-ben 72 600 dollár volt. E fölött a jövedelmek már mentesülnek a tb-fizetési kötelezettség alól. A megoldás az lenne, ha eltörölnék e határt és minden jövedelemből fizetnének tb-t. Kérdés: a gazdagabbak az így megnövekedett elvonásaiért cserébe nagyobb összegű visszatérítést kapnának-e?

A probléma finanszírozási oldalról a legszembetűnőbb. Egyre többen más módon takarítanak meg és raknak félre pénzt öreg napjaikra. Egyre népszerűbbé válik az egyéni megtakarítási számla, mely jóval nagyobb hozamot biztosít. Ezt alátámasztva bemutatom a Cato Intézet által készített összehasonlítást, mely szemlélteti, hogy a lehetséges befektetési formák közül a tb adja a lehető legkisebb hozamot. Még a részvényekből és kötvényekből álló pénzalap is egy teljes százalékkal nagyobb hozamot biztosít, mint a tb.

Feltételezések

Születési év: 1970

Nyugdíjkorhatár: 67 év

Jövedelemnövekedés: 5%

Jelenlegi jövedelem: 24 000 dollár

Infláció: 3%

Kötvényhozam: 6%

Részvényhozam: 8%

Mind a két elnökjelölt sűrűn hangoztatja a tb finanszírozásának szükségességét. Ez elsősorban abban merül ki, hogy Bush szinte minden ezzel kapcsolatos nyilatkozatában ostromozza a Clinton-Gore-kormányzatot, hogy semmit sem tett a helyzet megváltoztatására. Gore viszont veszélyesnek, sőt kivitelezhetetlennek nevezi Bush terveit, figyelembe véve a nagyarányú adócsökkentést. A részletesebb ígéretekre a SWOT-analízisben térek ki.

Meg kell még említeni a Medical Savings Accounts rendszerét, melyet egészségügyi megtakarítási rendszernek nevezünk. Lényege: a nagyobb jövedelemmel rendelkező, de kevés egészségügyi ellátást igénybe vevő emberek csökkenthetik tb-kiadásaikat. A törvényt a kongresszus 1996-ban fogadta el. A demokraták állandóan hangoztatják az irányú aggodalmukat, hogy így kétfelé (szegény, beteg – gazdag, egészséges) szakadhat a rendszer.

4. KÜLPOLITIKA, HONVÉDELEM ÉS BEVÁNDORLÁS

A két program közötti különbség talán e területen a legjobban megragadható, hiszen itt mutatkozik meg a legélesebben, hogy a két jelöltet támogató tábor ideológiai és világnézeti beállítódottsága mennyire különböző.

Abban természetesen egyetértenek, hogy az Egyesült Államoknak kell továbbra is a világ vezető hatalmának maradnia, hogy vezető szerepet kell játszania az arab-izraeli megbékélésben, hogy Kínával szemben továbbra is az „egy Kína” politikát kell folytatni. A NATO-nak továbbra is elkötelezett tagja kívánnak maradni és a bevándorlási kérdésben tetszetősebb húrokat kívánnak megszólaltatni.

Mivel az amerikai elnök az Egyesült Államok fegyveres erőinek első számú vezetője, nagy befolyása van nemcsak a védelmi politikára, hanem az egész világ biztonságára. A hidegháború múltával a világ immár egyetlen szuperhatalmának nem „csupán” a nukleáris világháborúval kell megbirkóznia, hanem tudnia kell kezelni a helyi felkeléseket, polgárháborúkat, etnikai tisztogatásokat.

Az Egyesült Államokban a bevándorlás kérdését teljesen máshogy kezelik, mint Európában. Sok ember számára Ameri-

ka testesíti meg azt az álmod, hogy a következő generáció már jobb életkörülmények között élhet. Így ott a bevándorlás – rendezett jogi keretek között – teljesen normális, megszokott dolog.

4.1 Gore külpolitikai programja

- nem támogatja az ABM-szerződés módosítását,
- támogatja a nukleáris kísérletek betiltását,
- támogatja a kétnyelvűek és a bevándorlók iskoláztatását,
- alapjában véve nem kíván változtatni a meglévő folyamaton, a clintoni aktívabb politikai szerepvállalás híve.

4.2 Bush külpolitikai programja

- nem támogatja a Kubával való teljes diplomáciai rendeződést,
- nem kíván külön kapcsolatot fenntartani Tajvannal,
- támogatja a kétoldalú nukleárisrakéta-leszerelést Oroszországgal,
- újradefiniálná a viszonyt Kína és az USA között, azaz stratégiai partnerből potenciális vetélytárrá minősítené,
- megtiltana minden további IMF-hitelt Oroszország számára,
- támogatja az amerikai nagykövetség Tel-Avivból Jeruzsálembe történő áthelyezését,
- csökkentené a szerepvállalást a NATO-ban, ezáltal nagyobb katonai és pénzügyi szerepvállalásra készítetné szövetségeseit,
- növelné a katonai kutatás-fejlesztés költségvetését 20 milliárd dollárral 2002-ről 2006-ra,
- nem támogatja a kyotói egyezmény ratifikálását.

5. GAZDASÁG, KERESKEDELEM ÉS TECHNOLÓGIA

Mindkét elnökjelölt a szabadkereskedelmet támogatja, ezen belül is Bush a teljesen liberalizált szabadpiacot, Gore pedig a fair kereskedelmet preferálja.

Mindkét jelölt tovább kívánja fejleszteni a NAFTA-t (Worth American Free Trade Agreement), és támogatja, hogy Kína teljes jogú tagja legyen a Világkereskedelmi Szervezetnek. Természetesen egyik jelölt sem marad le olyan ígéretekben mint, hogy növelné az iskolák Internettel való ellátottságát, segítené a tanárokat az új technológia alkalmazásában. Növelni kívánják az alap- és alkalmazott kutatásra elkülönített pénzeket és a kutatás-fejlesztési adókedvezményeket.

5.1 Bush gazdaságpolitikai programja

- támogatja az amerikai antidömpingtörvény szigorítását, mellyel megakadályozhatnák, hogy az importtermékek a termelési ár alatt jelenhessenek meg,
- támogatja az embargó fenntartását Kubával szemben.

5.2 Gore gazdaságpolitikai programja

- szövetségi minimálbér emelése,
- a kereskedelmi tárgyalásoknak tartalmazniuk kell munkavédelmi és környezetvédelmi kitételeket,
- az internetes tranzakciókra adót vetne ki,
- szigorítaná a munkavállalók érdekeit védő törvényeket a munkavállalók javára.

Gore és Bush kereskedelmi és gazdasági programjának részletesebb elemzése a SWOT-analízisben található.

6. BŰNÖZÉS, DROG, FEGYVEREK ÉS HALÁLBŰNTETÉS

Az elnökjelöltek egyetértenek a fegyvertartási minimuméletkor 18. évről 21. évre történő felemelésével, a fegyvereken a gyermekzár kötelezővé tételével, a fegyverekre vonatkozó jelenlegi jogszabályok szigorításával, a drogfogyasztás elleni harc erősítésével, a drogprevenciós programok fokozottabb támogatásával. A két elnökjelölt azonban máshova teszi a hangsúlyt. Bush szerint minden állampolgárnak joga van önvédelmi fegyvert hordani. A fiatalok bűnözőket felnőtként kezelné a bíróság előtt, a droggal kapcsolatos bűncselekményeket szigorúbban büntetné. Bár mindketten egyetértenek a halálbüntetés fenntartásában, Bush sokkal harciasabban áll ki mellette. Mindent elmond az a tény, hogy kormányzósága alatt egyetlen egy kivégzést sem halasztottak el, és több mint 160 embert végeztek ki. Gore a drog elleni harcban a megelőzést és a kezelést tartja fontosnak és korlátozná a fegyvereladások számát.

7. SWOT-ANALÍZIS

Bush adó- és költségvetési programjának SWOT-analízise

Erősségek	Gyengeségek
<p>Az előrejelzett költségvetési felesleg 1/3-át, 1600 milliárd dollárt adócsökkentésre szánja.</p> <p>A szövetségi ingatlanadót lépcsőzetesen csökkentené, majd megszüntetné.</p> <p>Visszaállítaná a reageni korszak 3000 dolláros családi adókedvezményét.</p> <p>A gyermekek után járó adókedvezményt megduplázná és több család számára tenné elérhetővé.</p>	<p>Az adócsökkentés elsősorban a magas jövedelemmel rendelkezőket érintené előnyösen, mert ők minden jövedelmekategóriában érintettek.</p> <p>Több millió egyedülálló csak kismértékben vagy egyáltalán nem részesülne adókedvezményben.</p> <p>Az ATM akár 27 millió embert is érinthet.</p>
Lehetőségek	Fenyegetettségek
<p>Az adóreform révén a leggazdagabb 10%-ot további befektetésekre és vállalkozásokra ösztönzi.</p> <p>Jelentősen csökkenne a nem adózott jövedelem.</p>	<p>Az ingatlanadó csökkentése, illetve megszüntetése a 9 év során 236 milliárd dollárba kerülne.</p> <p>Az adócsökkentés inflációhoz vezethet, ami a költségvetési egyensúly felbomlását eredményezheti.</p> <p>Ha a jelenlegi helyzet megváltozna, a teljes adóreform alapja összeomlana.</p>

**Gore adó- és költségvetési programjának
SWOT-analízise**

Erősségek	Gyengeségek
<p>Az adócsökkentés az alacsony, illetve közepes jövedelemmel rendelkezőket érintené.</p> <p>Adókedvezmény a kollégiumi díjra, óvodai költségekre, az idősek gondozására, üzemanyag-takarékos kocsikra és a nyugdíj-kiegészítési számlákra.</p> <p>Kevésbé költséges ingatlanadó-kedvezmény, célirányosan a családi gazdaságoknak és a kisvállalkozásoknak.</p> <p>Növelné az általános adókedvezményt a házastársi együttadózásakor.</p> <p>A gyermekek után járó adókedvezményeket megnövelné és kiterjesztené.</p>	<p>Az adóprogramjának lényege, hogy nem mindenki részesül adókedvezményben.</p> <p>Keveset vagy semmit nem ad a gazdagabb rétegeknek.</p> <p>Programja túlságosan szociális jellegű, azaz az emberek jólétének növelése a célja, nem a gazdasági növekedés. Ez beláthatatlan következményekkel járhat.</p>
Lehetőségek	Fenyegetettségek
<p>Az 500 milliárdos adócsökkentési programot a jövőben növelni lehet, ha a költségvetés ezt megengedi.</p> <p>A középosztályt támogatja és serkenti, hogy vállalkozzon, befektessen.</p> <p>Csökkenne a nem adózott jövedelem.</p>	<p>Költségvetési és adóreform-programja nem eléggé tisztázott. Ha mindenki igénybe venné a felkínált támogatásokat, akkor a becsült 500 milliárdos határt messze túllépné.</p>

Bush egészségügyi és tb-programjának SWOT-analízise

Erősségek	Gyengeségek
<p>A nem biztosított családoknak 2000 dolláros adókedvezményt adna, hogy meg tudják venni a biztosítást.</p> <p>Egyénhez kötött, önkéntes nyugdíj-számlákkal növelni a tb kifizetéseit.</p> <p>A tb feleslegének felét, kb. 1000 milliárd dollárt szánna arra, hogy a fiatal munkavállalók önkéntes magánszámlákra fizessék be adójukat.</p>	<p>Az adókedvezmény túl kicsi ahhoz, hogy érdemi segítséget nyújtson a nem biztosítottaknak. A valós egészségügyi költségek 2–3-szorosak.</p> <p>Hogy biztosítsa a tb-költségeket, a kiadásokat csökkenteni kívánja.</p>
Lehetőségek	Fenyegetettségek
<p>Az MSA megoldás lehet a mai egészségügyi rendszer pénzügyi gondjaira.</p> <p>Az egészségügy privatizálása megoldás lehet a hosszú távú problémákra.</p>	<p>Szakértők szerint az alacsony jövedelműeknél olyan nagy a szakadék, hogy azt ezek a programok nem képesek orvosolni.</p> <p>A demokraták szerint az egészséges gazdagok az MSA-rendszerbe fognak átáramlani, így egy párhuzamos rendszer jön létre.</p> <p>A tb-reform a tőzsdepiaci viszonyoktól fog függeni, annak bármilyen irányú kilengése veszélyes lehet.</p> <p>A privatizáció az egészségügy kettészakadását eredményezheti. Egy egészségügy a gazdagoknak és egy a szegényeknek.</p>

**Gore egészségügyi és tb-programjának
SWOT-analízise**

Erősségek	Gyengeségek
<p>Több gyermeket von be az állami CHIP-programba.</p> <p>Megengedi a CHIP-szülőknek a támogatott ellátás megvásárlását.</p> <p>Adómentes nyugdíjszámla, melynek összegét a szövetségi kormány kiegészíti.</p>	<p>Többen részesülhetnek a CHIP-programban, ha az államok növelik hozzájárulásukat.</p> <p>Változtatás nélkül a tb 2054-re csődbe megy. A program csak súlyosbítja a hosszú távú problémákat: az adó egyre nagyobb részét kell majd a tb-kifizetésekre költeni.</p>
Lehetőségek	Fenyegetettségek
<p>A teljes tb-felesleget és más bevételeket a 3500 milliárdos nemzeti adósság csökkentésére használná fel.</p> <p>Megtiltaná a kormányzatnak, hogy az egészségügyi felesleget másra költse, mint kizárólag az egészségügyre.</p>	<p>A receptre kapható gyógyszerek támogatása minden idős-korúra vonatkozna, de az egészségügy hosszú távú problémái nem oldódnának meg, könnyen csődbe mehetne.</p>

Bush külpolitikai, honvédelmi politikájának SWOT-analízise

Erősségek	Gyengeségek
<p>Az USA-nak vezető szerepet kell játszania a világban.</p> <p>Az USA-nak továbbra is vezető szerepet kell játszania az izraeli-palesztin békefolyamatban.</p> <p>Támogatja az „egy Kína” politikát.</p> <p>Anyagilag támogatná Oroszországot a nukleáris rakéták leszerelésében.</p> <p>Növelné a katonai kutatás-fejlesztés költségvetését 20 milliárd dollárral 2002-ről 2006-ra.</p>	<p>Koszovóban továbbra is állomásoztatni kell az amerikai egységeket, de egy konkrét határidővel.</p> <p>Ellenez bármilyen további IMF-kölcsönt Oroszországnak.</p> <p>Nem kell teljes diplomáciai viszonyt fenntartani Kubával.</p>
Lehetőségek	Fenyegetettségek
<p>Nagyobb átláthatóság és számonkérhetőség a Világbank és az IMF rendszerében.</p> <p>Az európai szövetségek aktívabb szerepvállalása lehetőséget nyújt arra, hogy máshol állomásoztathassa csapatait.</p>	<p>Támogatja az amerikai nagykövetség Tel-Avivból Jeruzsálembe helyezését.</p> <p>Kiépítené a rakétavédelmi rendszert, az ún. csillagháborús tervet. A terv új fegyverkezési versenyt indítana el.</p> <p>Újraredefiniálná a viszonyt Kína és az Egyesült Államok között (stratégiai szövetségesből potenciális ellenfélle).</p>

**Gore külpolitikai, honvédelmi politikájának
SWOT-analízise**

Erősségek	Gyengeségek
<p>Az USA-nak vezető szerepet kell játszania a világban.</p> <p>Az USA-nak továbbra is vezető szerepet kell játszania az izraeli-palesztin megbékélési folyamatban.</p> <p>Támogatja az „egy Kína” politikát.</p> <p>Támogatja a kétnyelvű iskolákat és az asszimilációt.</p> <p>Támogatja a nukleáris kísérletek betiltását.</p>	<p>Koszovóban továbbra is állomásoztatni kell az amerikai egységeket, de egy konkrét határidővel.</p> <p>Nem támogatja az ABM-szerződés módosítását és a csillagháborús tervet.</p>
Lehetőségek	Fenyegetettségek
<p>Az USA aktív részvételével talán megoldhatók az olyan krízisek a világban, mint pl.: Koszovó, Bosznia, Közel-Kelet.</p> <p>A katonai jelenlét egyben gazdasági jelenlétet is jelent egy adott országban.</p>	<p>A közel-keleti aktív részvétel provokálhatja az arab országokat, melyek államilag támogatják a terrorizmust.</p>

Bush gazdasági, kereskedelmi és technológiai programjának SWOT-analízise

Erőségek	Gyengeségek
<p>Támogatja a NAFTA fejlesztését.</p> <p>Támogatja Kína WTO-tagságát.</p> <p>Támogatja az alacsony jövedelműek házhoz jutását.</p> <p>Támogatja az iskolák többlettámogatását, de nem faji alapon.</p> <p>400 millió dollárral támogatja 2000 új információtechnológiai ipari park létrehozását.</p>	<p>Támogatja az embargó fenntartását Kubával szemben.</p> <p>Támogatja, hogy az internetes üzletek 5 évig adómentesek maradjanak.</p> <p>Támogatja az antidömpingtörvényt, hogy a Kereskedelmi Minisztérium kitilthassa a termelési költség alatti importtermékeket.</p>
Lehetőségek	Fenyegetettségek
<p>Támogatja az internetelés bővítését, és ez lehetőséget teremt az e-businessben elfoglalt első hely megtartására.</p> <p>A kutatási, fejlesztési adókedvezmények további beruházásra ösztönözhetnek.</p>	<p>Támogatja a teljesen szabad piacot (kizárólag csak Amerika szemszögéből) és nem törődik a globalizáció hatásaival.</p> <p>Nem törődik a növekvő kereskedelmi deficittel.</p> <p>Nem kezeli partnerként Kínát.</p>

Gore gazdasági, kereskedelmi és technológiai programjának SWOT-analízise

Erősségek	Gyengeségek
<p>Támogatja a NAFTA fejlesztését.</p> <p>Támogatja Kína WTO-tagságát.</p> <p>Emelni kívánja a szövetségi minimálbért.</p> <p>A kereskedelmi tárgyalásokon a munkavállalói és a környezetvédelmi érdekeket fokozottabban védené.</p> <p>Az internetes üzletekre adót vetne ki.</p>	<p>A gazdasági folyamatokba való beavatkozás anomáliákhoz vezethet, köszönhetően a fair kereskedelemnek.</p> <p>A beavatkozás a befektetőket és a gazdasági szereplőket megrémítheti.</p>
Lehetőségek	Fenyegetettségek
<p>A kutatási, fejlesztési adókedvezmények további beruházásra ösztönözhetnek.</p> <p>Egy erős amerikai gazdaság még jobban befolyásolni tudja a világgazdaságot.</p>	<p>Nem kezeli Kínát valódi partnerként:</p> <p>Nem törődik a növekvő kereskedelmi deficittel.</p>

8. ÖSSZEFOGLALÁS A 2001. SZEPTEMBER 11-EI ESEMÉNYEK TÜKRÉBEN

Egy év távlatából már láthatjuk, hogy megválasztott és beiktatott új amerikai elnök, George W. Bush hogyan kezdte megvalósítani kampányprogramját. Nagy kérdés, hogy a szeptember 11-ei terrorcselekmény hogyan változtatta meg az amerikai politikát, a meginduló folyamatokat gátolta vagy éppen felgyorsította. A terrorcselekménnyel és az afganisztáni bombázással egy időben az amerikai gazdaság fejlődése lelassult, egyesek szerint le is állt.

8.1 Adók és a költségvetés

Ezen a téren elsősorban nem a terrortámadás hatását kell kiemelni, hanem az amerikai gazdasági teljesítmény lassulását. Mindkét elnökjelölt gazdasági programjának középpontjában azt állt, hogy hogyan fogják elkölteni az elkövetkezendő 10 év költségvetési szufficitjét. De a becslések szerinti 4500 milliárd dollár felesleg akkor keletkezne, ha az amerikai gazdaság ugyanilyen ütemben fejlődne. Valódi probléma ebből nem következik, ugyanis csak az történik, hogy a Bush-kormányzat az ígért adócsökkentéseknek csak egy részét tudja teljesíteni, szem előtt tartva, hogy az adócsökkentések nagyobb részét a második ciklusra tervezte. A költségvetést – bár jelentősen nem, de mindenképpen – megterheli a kongresszus által megszavazott extrakiadás a hadsereg és a gyengélkedő légitársaságok részére. Az egészségügyben és a társadalombiztosítás területén meglévő problémák olyan hosszú távúak, hogy a jelenlegi események – ilyen rövid idő alatt – nem érzékeltetik hatásukat.

8.2 Külpolitika, honvédelem és a gazdaság

A szeptember 11-ei események az USA kül- és védelmi politikájára voltak a legnagyobb hatással. Bush – a konzervatív irányzatot követve – a nemzetköziség mellett egy bizonyos fokú izolacionizmus mellett tört lándzsát. Ez a terrortámadást követően teljesen szertefoszlott. Hogy a legteljesebb képet kapjuk az amerikai változásokról, érdemes a 2001 elején készített SWOT-analízist elemezni, hogy az abban foglaltak megvalósultak-e.

A legkényesebb helyzet az arab-amerikai kapcsolatokban alakult ki. A terrortámadást követően – néhány diktatorikus, elvakult arab országot leszámítva – minden arab állam részvétét és sajnálatát fejezte ki. De abban a pillanatban, amikor a Pentagon megnevezte, hogy kik a potenciális ellenfelek, kik voltak

a tettesek és azokat egy iszlám diktatúra alatt élő ország támogatja, az egység rögtön megbomlott. Az arab térségben már évtizedek óta hagyomány az Amerika-ellenesség, tehát a helyzet sokban nem változott. A stratégiai arab szövetségesek (pl.: Száúd-Arábia, Marokkó, Jordánia) továbbra is az USA oldalán állnak.

Ahhoz, hogy Amerika az afganisztáni hadműveletben szabad kezet kapjon, számos nagyhatalommal kellett egyeztetnie. Amerika és a többi nagyhatalom viszonyára az esetek többségében a kelletlen baráti viszony volt a jellemző. Kiváló példa erre Kína. Kínával dinamikusan fejlődnek a gazdasági kapcsolatok, a legmagasabb szinten is találkoznak a vezetők. Megtörtént az, ami re már régóta vártak, Kína a WTO teljes jogú tagja lett.

A közel-keleti kérdésben is megváltozott az álláspont. Most már nem csak Izrael egyoldalú támogatásában merül ki az amerikai diplomácia, hanem – partnerként kezelve mindkét felet – a megegyezésre törekszik.

Az Oroszországgal való viszony ilyen irányú megváltozására senki sem gondolt. Nem csak megenyhült a két egykori őellenesség között a viszony, hanem Anglia után Oroszország lett a második legfontosabb szövetséges. Oroszország teljes mellszélességgel támogatta az afganisztáni beavatkozást, cserébe csupán annyit kért, hogy a csecsen háborút is nyilvánítsák a terrorizmus elleni harcnak. Az amerikai elnök Putyinnal el tudta fogadtatni az ABM-szerződések felmondását, ez egyértelműen az új elnök egyik legnagyobb külpolitikai sikere volt.

Kubával is javultak a kapcsolatok. Amire évtizedek óta nem volt példa, az Egyesült Államok gabonát adott el Kubának – enyhítve a hurrikán okozta katasztrófát.

A gazdaságban már nem könnyelhet el az új kormányzat ekora sikereket. Bár kérdéses, hogy az amerikai gazdasági növekedés hanyatlása mikor kezdődött, az nyilvánvaló, hogy nem a szeptember 11-ei események hozták a felszínre.

Összefoglalva kijelenthetjük, hogy – a történetek ellenére – a Bush által meghirdetett reformok még megvalósíthatók, de jelentősen módosítva. Nyilvánvaló, hogy a költségvetési szufficit nem lesz olyan nagy, mint azt 1,5 évvel ezelőtt gondolták. Emellett Amerika nem zárkozhat el a világ eseményei elől, főleg ha ő áll azok középpontjában. Az elmúlt egy évre visszatekintve kijelenthetjük, hogy az új amerikai elnök nem váltotta be azokat a negatív jóslatokat, amiket a sajtó egybehangzóan állított. A szeptember 11-ei támadásnak köszönhetően támogatottsága a második világháborút megnyerő Roosevelttel vetekszik. Kül- és belpolitikai lépései egyaránt sikeresek, így a hátralévő 3 év alatt is ilyen kiszámítható és higgadt irányítás várható a világ első számú vezetőjétől.

IRODALOM

www.washington.com
www.algore.com
www.newsweek.MSNBC.com
www.time.com
www.census.gov
www.doc.gov
www.politics1.com
www.cnn.com
<http://europe.cnn.com>
www.fec.gov
www.prospect.org
www.whitehouse.gov
www.prospect.org
www.bea.doc.gov
www.issuc2000.org
www.thirdmil.com
<http://www.uselectionatlas.org/>
<http://www.multied.com/>
<http://www.multied.com/elections/index.html>
<http://www.archive.org/>
http://straitstimes.asia1.com.sg/mnt/htm..._asia1103b.html
<http://www.thegreenpapers.com/>
http://www.msnbc.com/news/NW-front_Front.asp
<http://www.msnbc.com/news/600043.asp>
<http://www.msnbc.com/news/503094.asp>
<http://www.msnbc.com/news/637451.asp>
<http://www.doc.gov/bmi/budget/legis/leginews.htm#Nov22>
<http://ftp.census.gov/dmd/www/12-05.htm>
<http://ftp.fedworld.gov/pub/w-house/0625-3.txt>
<http://www.politics1.com/p2000.htm>
<http://www.politics1.com/gore2k.htm>
<http://www.politics1.com/bush2k.htm>
<http://www.georgewbush.com/youth/>
<http://www.debatefacts.com/>
<http://www.bushcheneytransition.com/>
<http://www.georgewbush.com/>
<http://www.tecnagersforbush.com/>
<http://207.54.174.86/donorsearch/donorsearch.asp>
<http://www.governor.state.tx.us/>
<http://gore-lieberman-2000.com/>
<http://www.whitehouse.gov/WH/EOP/OVP/>
http://www.whitehouse.gov/WH/EOP/VP_Wife/
<http://www.senate.gov/~lieberman/>
http://www.aflcio.org/labor2000/wf_sup_gore.htm
<http://www.fec.gov/votregis/vr.htm>
<http://www.whitehouse.gov/query.html?col=colpics&qt=presidential+election>
[&submit.x=10&submit.y=4](http://www.whitehouse.gov/news/)
<http://www.whitehouse.gov/news/>
<http://www.prospect.org/print/V11/1/starr-p.html>
<http://www.bea.doc.gov/bea/pubs.htm>
<http://www.bea.doc.gov/bea/pub/0100cont.htm>
<http://www.bea.doc.gov/bea/pub/1299cont.htm>
<http://www.bea.doc.gov/bea/pub/1199cont.htm>
<http://www.bea.doc.gov/bea/pub/1099cont.htm>

<http://www.bea.doc.gov/bea/pub/0200cont.htm>
<http://www.issues2000.org/#Candidates>
http://www.issues2000.org/Al_Gore.htm
http://www.issues2000.org/Al_Gore.htm#Campaign_Finance_Reform
http://www.issues2000.org/Celeb/Al_Gore_Government_Reform.htm#Campaign_Finance_Reform
http://www.issues2000.org/Al_Gore.htm#Defense
http://www.issues2000.org/Celeb/More_Al_Gore_Defense.htm
http://www.issues2000.org/News_Affirmative_Action.htm
http://www.issues2000.org/George_W_Bush.htm
http://www.issues2000.org/George_W_Bush.htm#Defense
http://www.issues2000.org/George_W_Bush.htm#Government_Reform
http://www.issues2000.org/George_W_Bush.htm#School_Choice
http://www.issues2000.org/George_W_Bush.htm#Environment
http://www.issues2000.org/George_W_Bush.htm#Education
http://www.issues2000.org/George_W_Bush.htm#China
http://www.issues2000.org/George_W_Bush.htm#Environment
www.brookings.org/fp/cusf/analysis/uselections.htm
<http://www.cpsr.org/publications/newsletter/index.html>